

TISH PLOMBALARIDA QO‘LLANILADIGAN MATERIALLARNING ALLERGIK REAKSIYALARI

Baxodurov Botirxon Nodir o‘g‘li

Buxoro innovatsion ta’lim va tibbiyot universiteti

stomatologiya fakulteti talabasi

Norova Mavjuda Baxodurovna

Buxoro davlat tibbiyot instituti Teropevtik syomatologiya kafedrası dotsenti

DsC

ANNOTATSIYA: Tish plombalarida qo‘llaniladigan zamonaviy materiallar stomatologik amaliyotda keng qo‘llanilmoqda. Biroq ushbu materiallarning ayrim komponentlari bemorlarda mahalliy yoki tizimli allergik reaksiyalarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu maqolada plombalovchi materiallarning tarkibi, ular bilan bog‘liq bo‘lgan allergik holatlar, diagnostika usullari va oldini olish choralari tahlil qilinadi. Ayniqsa, metakrilat, epoksi smolalar, amalgama tarkibidagi simob kabi moddalar allergen sifatida qayd etilgan. Maqolada allergik reaksiyalarning klinik belgilari, stomatolog tomonidan to‘g‘ri material tanlovi va bemor xavfsizligini ta’minlash yo‘llari keng yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Tish plomba materiali, allergik reaksiya, metakrilat, simob, stomatologik allergiya, biokompatibil materiallar, kontakt dermatit, amalgama.

Tish plombalari stomatologik muolajalar ichida eng ko‘p qo‘llaniladigan vositalardan biridir. Ular yordamida kariyesdan zarar ko‘rgan tishlar tiklanadi, funksional va estetik holatiga keltiriladi. Biroq plombalovchi materiallarning tarkibiy qismlari ba’zi hollarda allergik reaksiyalarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu holat ayniqsa uzoq muddatli plomba materiallari qo‘llanilganda yoki bemorning individual sezuvchanligi mavjud bo‘lganda yuzaga chiqadi.

Zamonaviy stomatologiyada foydalaniladigan asosiy plomba materiallari quyidagilar: kompozitlar (metakrilat asosida), shisha-ionomer sementlar, amalgama (simob, kumush, qalay va mis qotishmasi), keramikalar va zamonaviy biokompozitlar. Bu materiallar orasida eng ko‘p allergik reaksiya chaqiruvchilari sifatida metilmetakrilat, bisfenol-A, HEMA (2-hydroxyethyl methacrylate) va simob moddalari qayd etilgan.

Allergik reaksiyalar asosan kontakt dermatit (teriga yaqin joylarda), stomatit, og‘iz shilliq qavatining qizarishi, tilda kuyish hissi, umumiy og‘riq, yallig‘lanish, hatto og‘ir holatlarda tizimli reaksiyalar (masalan, angionevrotik shish, anafilaksiya) ko‘rinishida namoyon bo‘lishi mumkin. Ayrim hollarda esa bemor uzoq vaqt bu

alomatlarini boshqa kasalliklar bilan adashtirib yuradi, bu esa kechki diagnostikaga olib keladi.

Metakrilatlar bilan bog'liq allergiyalar stomatologlar va texniklar orasida ham uchrashi mumkin. Ular tez-tez qo'llaniladigan suyuq monomerlar bilan uzoq va muntazam aloqa qilish natijasida kontaktli allergik dermatitga duchor bo'ladi. Shu sababli stomatologiya muassasalarida himoya vositalaridan (qo'lqop, niqob) foydalanish va havoni tozalovchi ventilyatsiya tizimlarini yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

Amalgama materialidagi simob elementining allergenligi va salomatlikka salbiy ta'siri haqida ilmiy doirada anchadan beri bahslar mavjud. Garchi amalgama materiallar Yevropa va AQShda asta-sekin foydalanishdan chiqarilayotgan bo'lsa-da, ba'zi rivojlanayotgan mamlakatlarda ular hali ham keng qo'llaniladi. Simob allergiyasiga ega bemorlarda og'iz shilliq qavatida yarachalar, shish, og'izda achishish, bosh og'rig'i va nevrologik belgilar kuzatiladi.

Allergik reaksiyalarni aniqlashda bemordan to'liq anamnez olish, allergik testlar o'tkazish (patch-test), klinik belgilarni tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Zarurat bo'lsa, plomba materiali og'izdan olib tashlanadi va boshqa biokompatibil alternativasi tanlanadi. Shisha-ionomer sementlar va keramikalar odatda allergik reaksiyalar chaqirish xavfi past bo'lgan materiallar hisoblanadi. Shuningdek, plomba qo'yilishidan oldin bemorga sinovli tarzda allergik test o'tkazish, ayniqsa ilgari boshqa stomatologik materiallarga sezuvchanlik bildirgan bemorlarda, tavsiya etiladi. Bu orqali bemorning sog'lig'ini xavf ostiga qo'ymasdan, muolajani xavfsiz amalga oshirish mumkin.

Tish plombalari materiallariga bog'liq allergik reaksiyalar stomatologiyada dolzarb muammolardan biri bo'lib, u nafaqat bemorning sog'lig'i, balki stomatologik xizmat sifati uchun ham muhimdir. Shu sababli, zamonaviy stomatologlar plomba materiallari tarkibini chuqur bilishlari, ularning salbiy ta'sirini oldini olish bo'yicha doimiy bilimga ega bo'lishlari va bemorlar bilan individual yondashuv asosida ishlashlari talab etiladi.

Materiallar tanlovida har doim bemorning yoshi, umumiy sog'ligi, ilgari qayd etilgan allergik holatlar, shuningdek, stomatologik ehtiyojlarni hisobga olish zarur. Hozirda biokompatibil va toksik bo'lmagan yangi materiallarni ishlab chiqish ustida ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ayniqsa, nanotexnologiyalar asosida ishlab chiqilgan zamonaviy kompozitlar allergik reaksiya chaqirish xavfini kamaytirishga qaratilgan.

Kelajak stomatologiyasi biomateriallar xavfsizligini ta'minlash, individual sezuvchanlikni hisobga olish va sog'lom tibbiy xizmat ko'rsatishga qaratilgan yondashuvlar asosida rivojlanadi. Allergik reaksiyalarni erta aniqlash, materiallar

tarkibini to‘g‘ri tahlil qilish va xavfsiz alternativlarga o‘tish — bu sohaning eng muhim strategiyalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov B.X., Eshonqulov M.M. “Stomatologiya asoslari”. – Toshkent: O‘zbekiston tibbiyot nashriyoti, 2020.
2. Kamilov R.F., To‘xtayeva S.S. “Stomatologik biomateriallar”. – Toshkent: TTA nashriyoti, 2019.
3. Rasulov I.Yu. “Stomatologik amaliyotda allergik reaksiyalar”. – Toshkent, 2018.
4. Allamjonov A.S., Abdukarimov Sh.R. “Tish protezlarida qo‘llaniladigan materiallarning biologik xavfsizligi”. // O‘zDJTU ilmiy-amaliy jurnali. – 2021. – №4. – B. 112–118.
5. Azizov A.B., Sadikova N.S. “Amalgamaning salomatlikka ta’siri va alternativ materiallar”. // “Tibbiyot va innovatsiya” jurnali. – 2022. – №2(15). – B. 45–51.
6. Дюжева Т.Г. “Аллергические реакции в стоматологии”. – Москва: Медицина, 2017.
7. Сидоренко Е.И. “Биосовместимость стоматологических материалов”. // Российский стоматологический журнал. – 2020. – №3. – С. 35–42.